

ВІДГУК

Офіційного опонента на дисертаційну роботу

Шукатки Мар'яни Степанівни

«ГЕРАЛЬДИЧНИЙ ДЕКОР В АРХІТЕКТУРІ ЛЬВОВА КІНЦЯ XVI – ПОЧАТКУ XXI СТ.»

подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Актуальність теми. Геральдичні композиції на фасадах будівель історичних міст є невід'ємною складовою семантики міського середовища, трансляторами інформації щодо історії міста, особливостей міського самоврядування, економічного розвитку у різні періоди, особливостей станової та етнічної структури населення, соціального устрою та культури. З позиції сьогодення збережені геральдичні елементи, створені століття тому, можна розглядати як елементи історичної і колективної пам'яті громади міста, завдяки яким вона, ця громада, вирізняється з-поміж інших.

Тому, розуміння підходів до формування геральдичних композицій як складової архітектурного декору будівель Львова і, ширше, архітектури міського середовища загалом, необхідних для збереження його унікального історичного характеру, є сьогодні важливим завданням. Саме цій актуальній проблемі і присвячена дисертаційна робота М.С.Шукатки.

Зосередження уваги на проблематиці збереження геральдичних композицій є також цілком обгрунтованим з огляду потребу каталогізації, структурно-композиційного дослідження і здійснення пам'яткоохоронних заходів стосовно багатьох об'єктів. Кожний з названих аспектів інтерпретований у тексті дисертаційного дослідження М.С.Шукатки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема даної роботи узгоджується з напрямом наукових досліджень, здійснюваних на кафедрі архітектурита реставрації Інституту архітектури Національного університету "Львівська політехніка", зокрема, за науково-дослідною темою "Розвиток теорії і

практики регенерації та реконструкції історичних містобудівних комплексів” (державний реєстраційний номер №0116U004111), а також пов’язана з виконанням завдань, сформульованих у «Комплексній стратегії розвитку міста Львова 2012-2025 рр.», у Програмі «Охорона і збереження культурної спадщини Львівської області на 2018-2020 рр.», у проекті Львівської міської ради «Муніципальний розвиток та оновлення старої частини міста Львова».

Наукова новизна результатів, отриманих в підсумку даної дисертаційної роботи, також не викликає сумніву. Відзначаються новизною:

- визначення архітектурно-композиційних особливостей геральдичного декору в архітектурі Львова у досліджуваний період;
- принципи застосування геральдичного декору в архітектурі Львова;
- інвентаризація і наступне формування каталогу інвентарних карт будівель Львова, що належать до різних типологічних груп, оздоблених геральдичним декором.

Значення результатів даної роботи для теорії і практики. Теоретичні та емпіричні результати рецензованої дисертації можуть бути використані у пам’яткоохоронній діяльності та реставраційній практиці при підготовці лекційних курсів з історії архітектури, мистецтвознавства, відповідних посібників та підручників, а ретельно опрацьовані інвентарні картки – для підготовки тематичного довідника. Принципи застосування геральдичного декору, як і підходи до його реставрації, запропоновані у дисертації, можуть стати основою для розробки комплексної програми збереження різних його видів. У цьому – теоретична і практична цінність дисертації М.С.Шукатки.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота включає всі необхідні структурні частини і складається із вступу, п’яти розділів, висновків (125 стор. основного тексту), списку використаних джерел (148 позицій на 12 аркушах), а також 157 сторінок додатків.

У *вступі* дисертації достатньо переконливо виявлена актуальність роботи, сформульовані основні вихідні положення: мета, завдання, об’єкт та предмет дослідження. Методи, якими користується автор, дозволяють вичерпно

охарактеризувати об'єкт дослідження та визначити його предмет. Наукова новизна результатів та практична значимість роботи визначена достовірно. У подальших п'яти розділах послідовно розкрито основні дослідницькі результати.

Розділ 1 *«Історіографія та джерельна база дослідження»* присвячений аналізу стану дослідження проблеми в сучасній зарубіжній та вітчизняній архітектурній історіографії та характеристиці основних праць у галузі історії архітектури, геральдики, інших дотичних дисциплін (зокрема, сфрагістики), в яких розглядаються ті чи інші аспекти досліджуваної проблеми. Так, здобувачка детально розглядає праці на тему виникнення і розвитку геральдики, геральдичної символіки, орнаментики, правил створення композицій, використання елементів, а також різновидів аналогічних розпізнавальних знаків у різних цивілізаціях та культурах. Окремо проаналізовані публікації, присвячені особливостям використання геральдичних композицій та геральдичного декору в архітектурі історичних міст України: Кам'янця-Подільського, Києва, Львова. Відзначено лакуни у вітчизняних нормативно-правових актах на предмет недостатнього унормування і регламентації охорони такого виду архітектурного декорування.

У розділі 2 *«Методика дослідження геральдичного декору»* сформовано методологічний та інструментальний базис дослідження. Зокрема, алгоритм виконання роботи базується на використанні групи теоретичних (аналізу, класифікації, типологізації, порівняння), емпіричних (натурні обстеження, фотофіксації, опис) та спеціальних методів (стилістичного, композиційного, морфологічного аналізу), що дозволяє цілісно розглянути об'єкт дослідження, уточнити його предмет, досягти головної мети роботи і вирішити сформульовані у дисертації завдання.

У розділі 3 *«Зразки, види та способи розміщення геральдичного декору в архітектурі Львова»* досліджено значну кількість збережених та втрачених зразків геральдичного декору (120 об'єктів, 207 зразків), як і типи будівель, види гербів, які використовувались для їх декорування. Наприкінці розділу проаналізовано композиційні схем (у дисертації – способи) розміщення геральдичного декору на

фасадах. У тексті М.С.Шукатка цілком резонно наголошує на причинах суспільно-політичного характеру, які зумовлювали заміну первинних зображень наступними (або повне знищення перших), що призвело до втрати значної кількості таких елементів. Суттєву увагу дисертантка зосереджує на аналізі видів, особливостей геральдичного декору залежно від типу будівлі (громадського призначення, культових, житлових), історичного періоду, державного і мистецького контексту їх будівництва. Також у розділі здійснена спроба композиційного аналізу фасадів будівель з геральдичним декором, визначено вісім основних схем їх розташування.

У розділі 4 *«Класифікація геральдичних композицій, стилістика та принципи застосування геральдичного декору на фасадах будівель»* опрацьовано схеми формування геральдичного декору та прийоми поєднання їх у геральдичні композиції, проаналізовано їх стилістичні та морфологічні особливості. Авторка простежує зміни у архітектурно-декоративному оформленні геральдичних композицій відповідно до панівного стилю чи стилістичного напрямку епохи, а також особливості інтеграції власне геральдичних елементів, що несуть головне символічно-семантичне навантаження, та декоративних елементів, морфологічно відповідних архітектурній стилістиці об'єкту.

Найсуттєвішим внеском М.С.Шукатки є формулювання принципів застосування геральдичного декору – типологічної залежності, композиційної єдності, акцентування, семантичної залежності, єдності форми і змісту, стилістичної підпорядкованості, – які узагальнюють весь фактологічний, теоретичний і аналітичний матеріал, на який автор спиралась в процесі виконання дослідження.

У розділі 5 *«Рекомендації щодо збереження та реставрації геральдичного декору в архітектурі»* дисертантка, як фахівець-реставратор, окреслює коло проблем, пов'язаних із станом збереження геральдичного декору в архітектурі Львова і пропонує методику його реставрації. Вплив природно-кліматичних умов разом з нефаховим виконанням ремонтних робіт є основними чинниками, що призводять до руйнування автентичного матеріалу та оздоблення геральдичних композицій. На підставі таких висновків М.С.Шукаткою розроблено методику реставрації геральдичного декору, яка включає як традиційний для

пам'яткоохоронних акцій етап історико-архітектурних досліджень, так і комплекс специфічних технік і технологій, спрямованих на очищення, відтворення, доповнення елементів досліджуваних композицій. У розділі також запропоновані напрями подальших досліджень, зокрема, необхідність спрямувати науковий інтерес дослідників на з'ясування особливостей застосування геральдичного декору в оборонній архітектурі, інтер'єрах, малих архітектурних формах. Видається доволі слушною пропозиція здобувачки щодо створення «Музею магістрату Львова» з формуванням колекції гербів міста – ще одного елементу його багатогранної історії.

У загальних висновках лаконічно сформульовано основні наукові результати даного дослідження.

Повнота викладу матеріалу в опублікованих працях за темою дисертації є достатньою, про що свідчить кількість опублікованих праць. Основний зміст та висновки досліджень висвітлені у 11 наукових публікаціях, серед яких 5 статей у фахових виданнях, включених до переліку ВАК України, 4 – в інших періодичних виданнях України, 1 – у закордонному науковому періодичному виданні, 2 – у тезах доповідей. Результати досліджень були оприлюднені на п'яти міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях (2015-2018 р.р.).

Автореферат повністю відображає основні положення дисертації та дозволяє дати адекватну оцінку того, наскільки повно і послідовно виконано поставлені у роботі завдання. А відтак *ідентичність* змісту автореферату та дисертації не викликає сумніву.

Оцінка мови, стилю та оформлення дисертації й автореферату. Дисертаційну роботу на писано на доброму професійному рівні. Стиль викладення результатів теоретичних досліджень, наукових положень, висновків доступний та забезпечує адекватність їх сприйняття та використання. Оформлення дисертаційної роботи та автореферату відповідає вимогам державних стандартів і ДАК МОН України.

Поряд з позитивною оцінкою роботи в цілому маємо підстави висловити окремі *зауваження*, звернути увагу на деякі *неточності*, зокрема:

1. Формулюючи висновки до Розділу 1, М.С.Шукатка визначає нормативно-правові акти України джерелами для дослідження, реставрації та збереження геральдичного декору (с.51), які насправді є лише збіркою положень універсального регулятивно-регламентуючого змісту і не несуть фактографічної, аналітичної чи будь-якої іншої інформації стосовно конкретної групи досліджуваних об'єктів.

2. Про вільне володіння матеріалом дисертанткою свідчить дуже детальний опис і аналізу Розділі 3 об'єктів різних типологічних груп з геральдичним декором на фасадах (с.67-87). Проте значна кількість інформації утруднює її сприйняття. Для структурування фактографії доцільно було б застосувати наскрізну періодизацію розвитку усіх видів геральдичного декору в архітектурі Львова. Такий підхід до аналізу дозволив би чіткіше виявити динаміку, масштаби його застосування, домінування тих чи інших видів у різні часові відрізки – періоди перебування Львова у складі різних держав, панування певних стилів в архітектурі та мистецтві. Варто зауважити, що така спроба була здійснена дисертанткою (Табл. 3.1.1.), проте, лише за критерієм виду геральдичного декору.

Таке узагальнене бачення попередньої практики застосування геральдичного декору в архітектурі Львова дозволило б чітко відстежити стійкість/континуальність або занепад/припинення сформованих тенденцій.

3. Видається недоречним тлумачення в тексті роботи загальновідомих понять, таких як «симетрія» (с.94), «золотий перетин» чи «ряд Фібоначчі» (с.97).

4. Виділяючи десять схем геральдичних композицій (с.104-105), авторка, на жаль, не визначає ступінь їх унікальності/типовості в контексті розвитку аналогічних елементів декорування в архітектурі європейських країн, дотримання структурно-композиційних канонів побудови.

5. До зауважень технічного змісту можна віднести відсутність посилань на деякі аналізовані в роботі публікації (сс.24-27, сс.35-37, с.44, сс.46-47), а також наявність деяких граматичних і пунктуаційних неточностей (с. 57-58, 68, 95, 108).

Втім, зазначені зауваження, на мою думку, принципово не впливають на загальну оцінку дисертаційної роботи, яка в цілому є позитивною. Автору вдалося

продемонструвати вміння ставити важливі проблемні питання, логічно вибудовувати наукову аргументацію, умотивовано узагальнювати отримані результати і формулювати переконливі наукові висновки. Враховуючи викладене, слід зробити висновок, що дисертація М.С.Шукатки є завершеною науковою роботою, в котрій отримані нові теоретично обґрунтовані результати щодо розробки принципів застосування геральдичного декору в архітектурі Львова та практичних рекомендацій щодо його реставрації і збереження, що в сукупності є внеском у розвиток теорії архітектури та практики реставрації, повністю відповідає вимогам, які висуваються ДАК Міністерства освіти і науки України до кандидатських дисертацій, а її автор – **Шукатка Мар'яна Степанівна** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Доктор архітектури, доцент,
завідувач кафедри архітектури та
середовищного дизайну Національного
університету водного господарства
та природокористування, м. Рівне

О.Л.Михайлишин

Підпис О.Л.Михайлишин засвідчую:

Вчений секретар НУВГП

В.Давидчук

15 листопада 2018 р.